

Professorit Suomen historiassa ja yhteiskunnassa

Seikko Eskola

Kutsuessaan kiertokirjeellä alaisiaan kirkkoherroja Turun Akatemian vihkiäisiin piispa ja varakansleri Isaacus Rothovius sanoi Akatemian perustamista niin suureksi Jumalan hyväksi teoksi näiden seutujen asukkaille, ettei sellaista ollut Suomelle tapahtunut sitten maailman luomisen. Piispan lausunnon paikkansapitävyyttä voi puolustaa tänäänkin, kun asiasta on neljän ja puolen vuosisadan näyttö. Eikä se koske vain vuotta 1640 edeltänyttä aikaa. Yliopiston perustaminen kilpailee parhaan kansakunnalle tehdyn työn paikasta myöhempienkin vuosisatojen tekojen kanssa. Turussa koko Ruotsin kauden sijainnut yliopisto tuli kouluttamaan valtaosan Suomen virkamiehistöstä. Sieltä lähtivät ympäri maata papit, joiden pappiloista muodostui maaseudulla aikansa kulttuurikeskuksia. Siellä syntyivät aatteet Suomen kansan ominaislaadusta. Helsinkiin 1827 siirrettyä yliopisto sitten tuli kansallisen heräämisen ahjoksi.

Yliopisto oli kauan yhtä kuin sen professorikunta. Professuuri oli yliopiston perusyksikkö. Muuta opettajakuntaa oli hyvin vähän.

Suomalaisten erityislaadun ja kyvykkyyden toijalle tyypillisen mahtipontisesti mutta vaikuttavasti kirjoissaan esiin Akatemian professorina 1700-luvun alkupuolella toiminut Daniel Juslenius. Suuren Pohjan sodan aikana Ruotsiin paenneena hän siellä kertoi niistä ja maataan kohdanneista onnettomuksista. Hyödyn aikakautena 1700-luvun puolivälin vuosikymmeninä professorit Pehr Kalm talousopissa ja Pehr Adrian Gadd kemiassa vaikuttivat Suomen talouden edellytysten paranemiseen. Carl von Linnén oppilas Kalm teki 1748-51 matkan Pohjois-Amerikkaan. Hän oli ensimmäinen tiedemies maailmassa, joka kuvasi Niagaran putouksen. Kalmin ja Gaddin vaikutus näkyi kotimaan maisemassakin, kun heidän ansiostaan puutarhaviljely ja hedelmätarhat levisivät nopeasti pappiloihin, virkataloihin ja kartanoihin ympäri maan.

1700-luvun viimeisinä vuosikymmeninä Akatemian professori suorastaan antoi nimen kokonaiselle aikakaudelle. Suomen sivistyshistoriassa ns. kustavilaista aikaa sanotaan Porthanin ajaksi. Henrik Gabriel Porthan loi ajan kulttuuri-ilmapiirin ja edisti merkittävästi taloudellista kehitystä. Hän oli Suomen historian tutkimuksen ja maantieteen isä sekä uranuurtaja kansanrunoudentutkimuksen, kielen tutkimuksen ja kasvatustieteen alueilla. Porthania voi myös sanoa Suomen ensimmäiseksi lehtimieheksi, kun hän neljännesvuosisadan toimitti maan ensimmäistä sanomalehteä, Åbo Tidningaria.

Kun Suomi 1809 siirrettiin Venäjän yhteyteen, eräät Turun professorit vaikuttivat merkittävästi siihen, että maan asema keisarikunnassa vakiintui ja että sen autonominen kehitys pääsi käyntiin. Heitä olivat akatemian varakansleri, piispaksi teologian professuurista siirtynyt Jakob Tengström, josta tuli uuden hallitsijan keskeinen neuvonantaja maan valtiollista ja kulttuurielämää koskeissa ratkaisuisa sekä lainopin professori ja prokuraattori Matthias Calonius.

Helsingin yliopisto oli koko autonomian kauden maan ainoa yliopisto. Yliopiston asemasta kertoo paljon jo päärakennuksen sijainti maan keskuksen, Senaatintorin varrella. Sen vaikutuksen 1800-luvun Suomessa näkee jo yliopiston päärakennuksen ko-meassa opettajien lehtihuoneessa. Sen seiniltä katsovat vierailijaa yliopiston entiset professorit Elias Lönnrot, J.W. Snellman, Zacharias Topelius ja Matthias Alexander Castrén. Siinä on Suomen kansallisen heräämisen suurmiesgalleria, ja kaikki professoreita. Lönnrotin ansiosta maa sai kansalliseepoksen, Snellman loi kansallisen heräämisen aatteellisen perustan, Topelius, myös rector magnificus, piirsi historiallisilla romaaneillaan ja maantieteellisillä teoksillaan kansakunnalle kuvan kotimaasta ja Castrén laajoilla tutkimusmatkoillaan Venäjällä osoitti sille paikan sukulaiskansojen joukossa.

Yliopiston professoreita olivat myös Suomen historian tutkimuksen uranuurtaja G.Z. Yrjö-Koskinen ja suomenruotsalaisuuden herättäjä Axel Olof Freudenthal. Suomalaisen puolueen johtajana ensin mainittu myös ajoi poliittisella tasolla läpi Snellmanin kansallisen ohjelman. Poliitikasta syrjässä pysyneen Freudenthalin vaikutus perustui hänen tieteelliseen työhönsä, filologiseen tutkimukseen, millä hän osoitti suomenruotsalaisten ominaislaadun.

Professorit ja maan itsenäistyminen

Snellmanista Yrjö-Koskiseen lähtee linja suomalaisten professorien suureen merkitykseen politiikassa. Perustavat argumentit taistelussa autonomian puolesta keisarivallan yhtenäistämispolitiikkaa vastaan esittivät myöntöväisyys- ja sovittelulinjalta Yrjö-Koskinen jatkaja suomalaisen puolueen johtajana, historioitsija J.R. Danielson-Kalmari ja perustuslaillisten puolelta oikeustieteen professori Leo Mechelin.

Professorit osallistuivat aktiivisesti politiikkaan säätyvaltiopäivien aikana. Helsingin yliopistolla oli

oikeus asettaa pappissäätyyn kaksi edustajaa. Sen lisäksi hiippakuntien papisto ja koulujen opettajat valitsivat usein professoreita edustajikseen. Niinpä viimeisillä säätyvaltiopäivillä vuonna 1906 pappissäädyn 48 edustajasta yhdeksän, siis lähes viidennes, oli professoreita. Lisäksi useita istui aatelissäädystä sukujensa edustajina. Kaikkiaan joka neljäs yliopiston silloin 64 professorista istui valtiopäivillä. Tämä antoi heille huomattavaa poliittista kokemusta. Se näkyi yksikamarisen eduskunnan ensi vuosikymmenillä, kun professoreita oli lukuisasti niin kansanedustajina kuin ministereinä.

Kun venäläistämispaine kohdistui maahan 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa, heräsi tarve mobilisoida ulkomainen mielipide autonomisen aseman tueksi. Pian ilmeni, että merkittäviä kansainvälisiä kontakteja silloin oli miltei vain ulkomailla opiskelleilla ja siellä tutkimuksiaan tehneillä tiedemiehillä. Mitään ulkoasianhallintoahan maalla ei ennen itsenäisyyden aikaa ollut. Vaaran nyt uhatessa useat Helsingin yliopiston professorit organisoivat ulkomailla varsin menestyksekkään tiedotustoiminnan. Leo Mechelinin ohella heitä olivat mm. itämaisten kielten tutkija Julio Reuter, sosiologi, aikanaan kansainvälisesti ehkä tunnetuin suomalainen tiedemies Edvard Westermarck sekä filologian ja kirjallisuuden professori Werner Söderhjelm. Eräitä professoreita oli sitten mukana ensimmäisen maailmansodan aikana syntyneessä itsenäisyysliikkeessä. Erityisen merkittävä oli yliopistoa vuosisadan alun kriiseissä taitavasti johtanut rehtori ja varakansleri, huomattava kemian tutkija Edvard Hjelt.

Professorien merkitys maan itsenäistymisvaiheessa oli muutenkin huomattava. Suomen kielen tutkimuksen suuri nimi E.N. Setälä johti hallitusta, senaattia, dramaattisen syksyn 1917. Setälä jatkoi P.E. Svinhufvudin itsenäisyssenaatissa ja laati itsenäisyysjulistuksen. Itsenäisyssenaatin yhdestätoista jäsenestä kaksi muutakin tuli korkeakouluista. Teknillisen korkeakoulun professori Jalmar Castrén johti kulkulaitosten ja yleisten töitten toimituskuntaa (ministeriötä) ja hallinto-oikeuden apulainen (apulaisprofessori, myöhempi professori) Onni Talas oikeustoimituskuntaa. Teologian professori Lauri Ingman oli pääministerinä uutta poliittista suuntaa vakautettaessa syksyllä ja keväällä 1918-19. Professorien vaikutusvallan kruunasi K.J. Ståhlbergin valinta ensimmäiseksi tasavallan presidentiksi.

Kun ulkoasianhallinto maan itsenäistyttyä oli polkaistava lähes tyhjästä, kansainvälisiä suhteita solmineet tiedemiehet olivat se voimavara, mistä useat uusista diplomaateista saatiin. Edellä jo mainituista Edvard Hjelt oli ensimmäinen Saksan-lähettiläs. Werner Söderhjelm oli lähettiläänä Tukholmassa lähes koko 1920-luvun. E.N. Setälä oli samassa tehtä-

vässä Kööpenhaminassa ja Budapestissa, Talas Kööpenhaminassa, Budapestissa ja Roomassa.

Itsenäisyysajan politiikassa

Professorien vaikutus politiikassa ja yhteiskunnassa oli kaiken kaikkiaan 1900-luvun ensi puoliskolla hyvin suuri. Jo 1900-luvun ensi kymmenellä Leo Mechelin ja Edvard Hjelt olivat johtaneet maan hallitusta senaatin talousosaston varapuheenjohtajina. Puolet pääministereistä vuosina 1918-1944, ns. ensimmäisen tasavallan aikana -- käyttäkseni tätä huonoa ilmausta -- oli Helsingin yliopiston professoreita. Vaikutuksen laajuudesta kertoo sekin, että noina vuosina maassa oli vain yksi hallitus, jossa ministerinä ei ollut ainoatakaan professoria.

Tämän ajan 22 hallituksesta kymmenessä pääministeri tuli Helsingin yliopistosta. Heidän hallitusajansa oli puolet tuosta kaudesta. Eikä kysymys ollut vain yhdestä tai kahdesta voimakkaasta poliitikosta. Professoripääministereitä oli seitsemän eri henkilöä. He tulivat neljästä eri tiedekunnasta. Merkittävimpiä heistä olivat 20-luvun politiikan voimamies, edellä jo mainittu teologi ja myöhemmin arkkipiispa Lauri Ingman, metsätieteen tutkija ja kolmen hallituksen pääministeri A.K. Cajander, rikosoikeuden professori T.M. Kivimäki ja jatkosodan loppuvaiheessa hallitusta johtanut Rooman kirjallisuuden professori Edwin Linkomies. Sotien aikaisen Berliinin-lähettiläänä Kivimäen ministeristö johti hallitusten ikätillastoja lähes puoli vuosisataa. Linkomieheen myös päättyi professoripääministerien historia ellei sellaiseksi lueta Kansaneläkelaitoksen pääjohtajan virassa nimetyshetkellä ollutta V.J. Sukselaista, aikaisempaa Yhteiskunnallisen korkeakoulun kansantaloustieteen professoria, sittemmin Tampereen yliopiston kansleria.

Venäläisten vaatimuksesta toteutetussa poliittisessa sotasyllisyysoikeudenkäynnissä tuomittujen kahdeksan joukkoon mahtui kaksi professoria, Kivimäki ja Linkomies. Kumpikin oli ollut jatkosodan aikana avainpaikoilla, Kivimäki Berliinin-lähettiläänä.

Itsenäisyyden vuosina valtioneuvoston jäsenenä on ollut kaikkiaan kolmekymmentäviisi professoria. Heistä puolet, seitsemäntoista, kuuluu neljännesvuosisataan 1918-1944 ja puolet sitä kaksi kertaa pitempään myöhempään aikaan. Juristeja ja yhteiskuntatieteilijöitä on ollut eniten, kumpiakin yhdeksän, humanisteja kun heihin luetaan myös teologit, yhtä vähemmän. Maatalous- ja metsätieteilijöitä on ollut neljä. Yllättävää on, että tekniikan ja talouselämän ekspansio ei näy, sillä tekniikan ja kauppatieteen professoreita on valtioneuvostossa istunut vain neljä, ja heistäkin kolme "ensimmäisen tasavallan" aikana.

Pääosa (21) ministeriprofessoreista tuli "sivistyneistöpuolueista", kokoomuksesta, edistyspuolueesta ja sen seuraajista sekä ruotsalaisesta kansanpuolueesta. Maalaisliitto-keskustapuolueesta heitä on ollut neljä. Sosiaalidemokraatteja on ollut kaksi, heidän vasemmalta puoleltaan ei ketään. Kahdeksan professoria on ollut ammattiministereitä, kaikki sotien jälkeisinä vuosikymmeninä.

Mikä on ollut näitten professorien vaikutusvalta? Hallituksissa voi puhua ykkös- ja kakkosketjusta, keskeisistä vaikuttajista ja taustalla olevista. Sotiin päättyneellä kaudella ykkösketjussa oli runsaasti professoreita. Jo mainittujen Cajanderin, Ingmanin ja Linkomiehen lisäksi pääministerit Rafael Erich (kansainvälinen oikeus), Antti Tulenheimo (rikosoikeus), J.H. Vennola (kansantalous) sekä mm. ulkoasianministerin salkkua kantaneet kielentutkija E.N. Setälä ja historioitsija, sosiaalidemokraatti Väinö Voionmaa. Vuosisadan jälkipuoliskolla ykkösketjuun voi professoriministereistä lukea enää kolme, kaikki puolueittensa puheenjohtajia: maalaisliiton V.J. Sukselaisen, Suomen kansanpuolueen ja liberaalisen kansanpuolueen Esa Kaitilan (liiketaloustiede) sekä ruotsalaisen kansanpuolueen Jan-Magnus Janssonin (valtio-oppi).

Näistä huomioista näkyy professorien poliittisen vaikutusvallan väheneminen viime vuosikymmeninä. Vuoden 1975 jälkeen heitä ei enää ole ollut valtioneuvoston ykkösketjussa. Ja vielä enemmän: vuoden 1987 jälkeen ei professoreita ole enää ollut sen jäsenenä lainkaan. Viimeinen valtioneuvoston jäsen tähän mennessä oli vuosien 1983-87 kulttuuriministeri, myöhempi Åbo Akademin rehtori teologi Gustav Björkstrand.

Tosin professori oli valtakunnan poliittisen hierarkian huipulla toisena järjestyksessä vielä 1980-luvulla, kun kunnallispolitiikan professori Erkki Pystynen oli eduskunnan puhemies vuosina 1983-1987. Mutta puhemiehen tuolellakaan ei professoreita ole sen jälkeen nähty.

Mistä professorien kato politiikassa aiheutuu? Vuoden 2007 vaalien jälkeen heitä on eduskunnassakaan enää kaksi, plastiikkakirurgi Sirpa Asko-Seljavaara (kok.) ja eläintieteilijä Erkki Pulliainen (vihr.), molemmat emerituksia. Kumpikaan ei ole siellä johtavissa tehtävissä, kuten eduskuntaryhmien tai valiokuntien puheenjohtajina.

Sytä on etsittävä muutoksista sekä politiikassa että yliopistoyhteisössä. Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina valta Suomessa siirtyi vuosikymmeniksi ns. suurille kansanpuolueille, sosiaalidemokraateille, maalaisliitto/keskustapuolueelle ja kansandemokraateille. Sivistyneistön vanhat puolueet jäivät syrjään. Tämä koski erityisesti kokoomusta, missä professoreilla oli ollut vahva asema. Libe-

raalit ja ruotsalainen kansanpuolue olivat edelleen mukana. Mutta ne olivat liian heikkoja, jotta niiden kautta useammat tiedemaailman edustajat olisivat päässeet esiin. Kun kokoomuksesta 1987 vihdoinkin tuli hallituspuolue, poliittisen elämän ja tutkijayhteisön rakenteet olivat jo muuttuneet niin paljon, ettei tie enää auennut professoreille.

Tällä välin politiikka oli näet ammatillistunut. Aikaisemmin professorit saattoivat ainakin osittain hoitaa virkaansa poliittisen toiminnan ohessa, varsinkin kun he tulivat Helsingin korkeakouluista. Se ei enää ollut mahdollista 1980-luvulla. Poliittikkaa oli tehtävä täyspäiväisesti. Sen totesi jo 1960-luvulla liberaalisen kansanpuolueen johtajana toimiessaan Helsingin yliopiston kirkkohistorian professori, sittemmin rehtori ja kansleri, Mikko Juva. Asian ilmaisi oman kokemuksensa perusteella selkeästi tunnettuun poliittikkosukuun kuuluva, kaksi kautta Turun kaupunginvaltuustossa vaikuttanut liiketaloustieteen professori Antti Paasio. Hän perusteli päätöksensä jättää valtuusto 2004 toteamalla, että "politiikan järjestelmä on luotu ihmisille, joilla on paljon aikaa ja jotka voivat hoitaa tehtäviä työajallaan" (Helsingin Sanomat 14.2.05). Siihen voisi lisätä, että heihin kuuluvat myös hyväkuntoiset eläkeläiset.

Myös tiedeyhteisö on muuttunut. Kilpailu viroista yliopistoissa on koventunut niin, että on miltei mahdotonta samaan aikaan sekä meritoitua riittävästi että paneutua aktiivisesti politiikkaan. Useimmilla aloilla professorin virkaan tullaan vasta, kun viisikymmenvuotispäivä alkaa häämöttää. Aika sitä ennen on mennyt kovaan tieteelliseen työhön ja kilpailuun. Aikaa poliittisen karriäärin tekoon ei ole ollut. Nykyisessä mediayhteiskunnassa ei siinä vaiheessa enää ole helppo päästä edes eduskuntaan. Mutta ennen kaikkea silloin ei enää ole aikaa rakentaa puolueessaan tietä johtoon, mitä ministerin salkku edellyttäisi. Yksi kausi eduskunnassa ei siihen riitä. Aikaisempien vuosikymmenien voimakkaat professoripoliitikot olivat pitkäaikaisia kansanedustajia ja usein puoluejohtajia. Nykyisin valinta poliittisen ja tieteellisen uran välillä on tehtävä aikaisin. Eikä valinnan jälkeen juurikaan ole paluuta toiselle raiteelle.

Tämä kehitys selittää myös, miksi naisprofessorit eivät useammin ole päässeet kiinni ministerinsalkkuihin vaikka niin politiikassa kuin hallinnossa naisia on korkeilla paikoilla. Naisprofessoreita on näet valtioneuvoston jäsenenä ollut vain kaksi, Inkeri Anttila oikeus- ja Vappu Taipale sosiaaliministeriössä. Naiset yksinkertaisesti alkoivat valloittaa professuuria niin myöhään, että professorien aika politiikassa oli ohi.

Helsingin kunnallispolitiikassa professoreilla oli keskeinen asema kaupunginvaltuuston ensimmäi-

sen neljännesvuosisadan 1875-1899. Kahta vuotta lukuun ottamatta puheenjohtajan nuijaa heilutti koko tuon ajan yliopiston professori. Entinen senaattori ja pääministeri Antti Tulenheimo siirtyi 1931 rikosoikeuden professuurista Helsingin kaupunginjohtajaksi. Siitä tehtävästä hän kolmentoista vuoden kuluttua palasi yliopistoon, nyt kansleriksi.

Nyt Helsingin kaupunginvaltuustossa on kolme professoria, kokoomuksesta Sirpa Asko-Seljavaara ja Erkki Aurejärvi sekä sosiaalidemokraateista Kai Kalima, jälkimmäiset juristeja. Kauniaisten kaupungin hallituksen puheenjohtaja oli neljännesvuosisadan oikeustieteilijä Edward Andersson (ruots.). Toinen pitkäaikainen kunnallispoliittinen professorivaikuttaja on Lapin yliopiston myös pitkäaikainen rehtori Esko Riepula (sdp) Rovaniemellä. Kuopion kaupunginjohtajaksi siirtyi 2001 farmaseuttisen teknologian professori Petteri Paronen. Vuosina 1999-2000 Kuopion valtuustoa johti lääketieteen professori Seppo Saarikoski. Mutta kaiken kaikkiaan on todettava, että kovin merkittävää roolia professoreilla ei kunnallispolitiikassakaan enää viime vuosikymmeninä ole ollut. Syyn kertoi edellä Antti Paasio.

Talouselämää johtamassa

Johtavista ja kansalle suuntaa-antaneista poliitikko-tiedemiehistä on lyhyt matka niihin professoreihin, jotka tutkimus- ja koulutustoiminnallaan ovat vaikuttaneet merkittävästi kansanhyvinvointiin. Terveystieteiden alalla heitä ovat olleet mm. Suomen lasten terveyden uudelle tasolle nostanut Arvo Ylppö ja hammaslääketieteen sekä hammaslääkäriskoulutuksen perustaja Matti Äyräpää. Kansallisaarteemme metsien hoidon veivät uusille urille jo poliittikkona mainittu A.K. Cajander ja akateemikko Yrjö Ilvessalo. Akateemikko Erkki Laurila oli 1950- ja 60-luvuilla keskeinen tekijä maan energiapolitiikkaa luotaessa.

Suomen tieteen ainoan Nobelin palkinnon on saanut Helsingin yliopiston ja Teknillisen korkeakoulun professori A. I. Virtanen. Tutkimustyössään hän oli suuntautunut maan talouselämän palvelukseen. Virtasen keksinnöt tekivät 1920- ja -30-luvuilla suomalaisesta voista - silloin tärkeästä vientituotteesta - ylivoimaisen kilpailijan ulkomaisilla markkinoilla. Nobelin palkinnon hän sai vuonna 1945 erityisesti rehunsäilytysmenetelmästä, millä on ollut maamme maataloudelle suuri merkitys. Hän oli ollut jo vuonna 1933 - silloin 38-vuotiaana - ehdolla palkinnon saajaksi yhdessä tanskalaisen S.P.L. Sørensenin kanssa. Asia oli silloin rauennut, ei Virtasta vaan tanskalaista vastaan suunnattuihin juonitteluihin.

Virtanen oli 26-vuotiaana kemian tohtorina tullut Valion laboratorion johtajaksi. Siinä tehtävässään hän oli osoittautunut työnantajalleen niin tuottavak-

si, että hänen laitokselleen rakennettiin Helsingin Lönnrotinkadulle kuusikerroksinen kivitalo, Biokeemiallinen tutkimuslaitos. Suomen tähän mennessä ainoan tieteen Nobelin on siis rahoittanut vanhoililaisena pidettyjen maanviljelijäin omistama osuustoiminnallinen liikelaitos. Suomen osuustoiminnan isäkin oli professori, taloushistorioitsija ja -tieteilijä Hannes Gebhard.

Suomen Akatemian pitkäaikaisena esimiehenä Virtanen toimi tarmokkaasti maan tieteen edistämiseksi. Akateemikko G.H. von Wright on todennut, että Virtanen on "saanut aikaan enemmän kuin kukaan toinen yksityinen henkilö Suomen puhtaan ja sovelletun tieteen hyväksi". Virtanen oli veturinkuljettajan poika Viipurista, vailla mitään omakohtaista kokemusta maataloudesta ennen tutkijanuraansa. Mutta tieteen huipuilla ollessaan hän päätti soveltaa tutkimuksiaan käytäntöön. Hän osti Sipoosta maatilaa ja kehitti sen mallitilaksi. Sekin oli osoitus miten tiede voi palvella käytäntöä.

Viime vuosikymmeninäkin useat professorit ovat astuneet tieteen kammioista yritys-elämän huippupaikoille. Ensimmäinen heistä oli fysiikan tutkimuksessa atomien tutkijana kansainvälistä huipputasoa ollut Jarl A. Wasastjerna. Tultuaan jo 29-vuotiaana Helsingin yliopiston sovelletun fysiikan professoriksi hän sai nopeasti kansainvälistä mainetta. Hän oli jo 35-vuotiaana Royal Institution of Great Britain -organisaation kunniajäsen. Sotien aikana hän 1940-1943 oli diplomaatiassa tärkeällä Suomen lähettilään paikalla Tukholmassa. Diplomaattiuran jälkeen Wasastjerna siirtyi elinkeinoelämän johtotehtäviin, Hän toimi mm. Yhtyneitten Villatehtaitten toimitusjohtajana. Vuorineuvoksen arvon hän sai 1957. Vajaa kymmenen vuotta myöhemmin annettiin vuorineuvoksen titteli toiselle Helsingin yliopistosta liike-elämän huipulle, Valion pääjohtajaksi, siirtyneelle tiedemiehelle, entiselle Helsingin yliopiston kotieläintieteen professori Pellervo Saariselle. Hän kehitti hyvin merkittävästi maamme meijeriteollisuutta.

Muita professuurista yritys-elämän johtoon siirtyneitä ovat Nokia Oyj:n kehitysjohtaja, elektroniikan professori Yrjö Neuvo, Orion-yhtymän pääjohtaja ja Sitran yliasiamies, elintarvike-ekonomian professori Aatto Prihti, Kemiran pääjohtaja, maanviljelyskemian ja -fysiikan professori, vuorineuvos Yrjö Pessi, ja SOK:n pääjohtaja liiketaloustieteen professori Kari Neilimo.

Klaus Waris siirtyi 1958 Suomen Pankin pääjohtajaksi Teknillisen korkeakoulun kansantaloustieteen professuurista palatakseen kymmenvuotiskauden jälkeen korkeakoulumaailmaan, nyt Helsingin kaupakorkeakoulun kansleriksi. Kansantaloustieteen professuurista Suomen Pankin johtokuntaan varapääjohtajaksi vei myös ministeri Reino Rossin tie.

Sieltä hän siirtyi vielä Suomen Sokerin toimitusjohtajaksi. Kolmannen professorinsa Suomen Pankin johtokunta sai, kun Helsingin ja Cambridgen yliopistojen kansantaloustieteen professori Seppo Honka-pohja sinne nimitettiin syksyllä 2007. Saman oppiaineen professoreita ovat myös Suomen Akatemian pääjohtajuuden kautta OKO:n pääjohtajaksi siirtynyt Antti Tanskanen ja pankkiiri Björn Wahlroos.

Talouselämää johtamassa

Julkisen sektorin johtaviin asemiin on siirtynyt usea professori. Lääkintöhallituksen pääjohtajiksi lähtivät professuureistaan anatomian Niilo Pesonen ja neurologian Erkki Kivalo sekä samaan virkaan verohallituksessa finanssioikeuden Olli Ikkala. Myöhempiä valtion korkeisiin virkoihin siirtyneitä ovat eduskunnan jäsenyyden kautta (kesk.) Oulun läänin maaheraksi lähtenyt maantieteilijä Eino Siuruainen, sosiaali- ja terveysministeriön vakuutusosaston päällikkö ja ylijohtaja Tarmo Pukkila, entinen Tampereen yliopiston tilastotieteen professori ja rehtori sekä Ulkopoliittisen instituutin ensimmäiseksi johtajaksi Suomen Akatemian pääjohtajan paikalta siirtynyt kansainvälisen politiikan professori Raimo Väyrynen.

Suomen luterilaisella kirkolla oli 1900-luvulla yhdeksän arkkipiispaa. Heistä viisi oli entisiä teologisen tiedekunnan professoreita. Mikko Juva oli lisäksi ollut Suomen historian professori Turun yliopistossa. Erkki Kaila ja John Vikström olivat entisiä apulaisprofessoreita, Vikström Åbo Akademiassa. Siis vain kaksi oli tullut yliopistoviran ulkopuolelta. Nykyisistä piispoista entisiä professoreita ovat Helsingin hiippakunnan Eero Huovinen ja Åbo Akademin rehtoraatista Porvooseen siirtynyt Gustav Björkstrand.

Keskeisten kulttuurilaitosten, Suomen Kansallis-teatterin, Museoviraston ja Kansallisarkiston pääjohtajat ovat usein olleet niitä lähellä olevien tieteen professoreita - kirjallisuuden Maria-Liisa Nevala, taidehistorian Henrik Lilius ja historian Veikko Litzén. Korkeimpien oikeuksien presidenteiksi on myös tullut professuurin kautta, korkeimpaan oikeuteen Curt Olsson ja Olavi Heinonen, korkeimpaan hallinto-oikeuteen Antti Suviranta.

Suurista sanomalehdistä päätoimittajikseen ovat professorin ottaneet Aamulehti ja Hufvudstadsbladet. Edelliseen siirtyivät lehdistö- ja tiedotusopin Raino Vehmas ja valtio-opin Pertti Pesonen sekä jälkimmäiseen valtio-opin Jan-Magnus Jansson, Ruotsalaisen kansanpuolueen puheenjohtaja ja ministeri.

Suomalaisen professorin perinteinen yhteiskunnallisen vaikuttajan rooli henkilöityi Helsingin yliopiston poliittisen historian professori L. A. Puntilassa. Hän oli huomattava yhteiskunnallinen taustavaikut-

taja vaikka ei koskaan ollut ministeri eikä johtavassa julkisessa virassa. Ennen professoriksi tuloaan Puntila oli organisoinut kansanliikkeen Suomen Kulttuurirahaston perustamiseksi. Sodan aikana hän oli vaikutusvaltainen pääministerin sihteeri ja mielipidevaikuttaja sekä sen jälkeen aktiivinen kansallisen rintaman kokoamisessa. Professoriksi tultuaan hän oli paljon käytetty politiikan kommentaattori ja jatkoi Kulttuurirahaston johdossa aktiivisena kulttuuripoliittisena vaikuttajana. Eduskunnassa Puntila oli yhden kauden, 1966-70, loppuvaiheessa sosiaalidemokraattisen eduskuntaryhmän puheenjohtaja. Talouselämässä hänellä oli vaikutusvaltainen asema Huhtamäki-yhtymän johtokunnan puheenjohtajana.

Korkeisiin kansainvälisiin tehtäviin siirtyivät fyysikan professorit Pekka Tarjanne kansainvälisen teliikenneliiton pääsihteeriksi ja Jorma Routti Euroopan Unionin tieteestä ja tuotekehityksestä vastaavan osaston pääjohtajaksi. Tarjanne oli myös viimeisiä johtavia professoripoliitikkoja, Liberaalisen kansanpuolueen puheenjohtaja ja valtioneuvoston jäsen. Valtion teknillistä tutkimuskeskusta (VTT) johtivat kauan korkeakouluista siirtyneet professorit, akateemikko Pekka Jauho ja Oulun yliopiston pitkäaikainen rehtori Markku Mannerkoski.

Suomen tieteen suuria vaikuttajia oli Eino Kaila, Suomen Akatemian jäsen. Tämä aristokraattinen filosofi vaikutti kokonaisen sukupolven, 1930- ja -40-lukujen suomalaisen sivistyneistön aatemaailmaan. Myöhemmin samanlainen asema on ollut Kailan oppilaalla ja seuraajalla Georg Henrik von Wrightilla sekä sosiologi Erik Allardtilla.

Arvostusta ja vastatuulta

Professorin asema korkeakoulussa alkoi 1950-luvulla muuttua. Professuurista yliopiston yksikkönä alettiin siirtyä koko tieteenalan käsittäviin laitoksiin. Yleensä laitos keskittyi yksityisen professorin ympärille, vaikka saattoi olla myös usean professorin laitoksia. Luonnontieteissä, lääketieteessä ja yleensä kokeellisissa tieteissä näin oli ollut jo aikaisemmin, mutta nyt se ulottui myös humanistisiin ja yhteiskuntatieteisiin. Samalla professuurin yhteyteen sen haltijan alaisuuteen alkoi tulla muuta opettajakuntaa, apulaisprofessoreja, lehtoreita ja assistentteja. Tiedekuntatason alapuolelle kasvoi uusi organisaatio. Professorin toimenkuva sai toimistopäällikön ja osastopäällikön piirteitä.

Muutoksen professorikuntaan toi professorinvirkojen perustaminen eri puolille maata uusien korkeakoulukeskusten syntyessä. Korkeakoulujen kehittämislaki vuodelta 1966 viitoitti tien korkeakoululaitoksen suurelle laajenemiselle.

Edellä olevan perusteella ei ole yllätys, että suomalainen professori on nauttinut suurta arvostusta yhteiskunnassa. Tämä on ilmeisesti seurausta siitä suuresta merkityksestä, mikä maan ainoalla yliopistolla oli kansallisuus- ja itsenäisyystaistelussa. Urho Rauhala julkaisi 1960-luvun puolivälissä laajan tutkimuksen eri ammattien arvostuksesta Suomessa. Professori sijoittui siinä arvioiduista 1300 ammatista kolmanneksi. Hänen edelleen sijoittuivat vain korkeimman oikeuden presidentti ja pääministeri. Edellisellä vuosikymmenellä oli Tanskassa tehty vastaava tutkimus. Professorit olivat siinäkin sijoittuneet hyvin, mutta eivät niin korkealle kuin Suomessa. Rauhalan tutkimusta ei ole uudistettu, joten vertailua kehityksestä ei voi tehdä. Jotain kuitenkin kertoo se, että he ovat ainoa ammattikunta, jolla on erityinen virantäyttölaki (1992).

Mutta vain muutama vuosi sen jälkeen, kun Rauhalan tutkimus oli kertonut suomalaisen professorin nauttimasta arvostuksesta, professori joutui ankaran paineen alaiseksi. Puhkesi taistelu yliopistojen hallinnosta, kuuluisasta mies ja ääni -periaatteesta. Aikaisemmin puhtaasti professorinvirkaan rakennettu hallinto haluttiin muuttaa niin, että hallintoelimet valittaisiin yleisellä ja yhtäläisellä äänioikeudella. Käytännössä se olisi merkinnyt opiskelijoiden valtaa. Kysymys oli maailman radikaaleimmasta yliopistoreformista. Missään muualla ei noina kautta läntisen maailman kuohuvina ylioppilaslevottomuuksien vuosina sellaista vakavissaan ajettu.

Suomessa ylioppilaiden kuohunta huipentui aluksi Helsingin Vanhan ylioppilastalon valtaukseseen 26.11.1968. Siinä valtaajien kritiikki kohdistui kuitenkin 100-vuotisjuhlaansa viettävän Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan johtoon. Vain harvat valtaajien vaatimuksista koskivat yliopistoa. Pian Suomen Ylioppilaskuntien Liitto otti kuitenkin ohjelmaansa mies ja ääni -periaatteen. Kesällä 1969 sitä esitti korkeakoulujen sisäisen hallinnon uudistamiskomitea. Tämän perusteella hallitus esitti eduskunnalle korkeakoulujen hallinnon järjestämistä niin, että korkeakoulujen ylin elin, valtuusto valittaisiin tämän mukaisesti. Tilanne kärjistyi, kun hallitus halusi ajaa sen läpi ennen maaliskuuta 1970 edessä olevia eduskuntavaaleja. Esitys kuitenkin raukesi jarrutuskeskustelun vuoksi. Kaksi seuraavaa opetusministeriä yrittivät vielä ajaa periaatteen läpi. Monimutkaisen eduskuntakäsittelyn jälkeen se kuitenkin kaatui syksyllä 1973. Sen jälkeen mies ja ääni -vaatimus poistui nopeasti päiväjärjestyksestä.

Mikko Juvan, Helsingin yliopiston tämän taistelun aikaisen vararehtorin ja rehtorin, mukaan kysymys oli yliopiston perusarvoista: uhattiin sen itsehallintoa, koska päätäntävalta olisi siirtynyt opetusministeriön virkamiehille, vaarassa olivat länsimaisen yliopiston

keskeiset tunnusmerkit, tieteellisen tutkimuksen vapaus ja poliittinen riippumattomuus. Uhattuina olivat perusarvot, yksittäisten opettajien opetusvapaus, yliopiston oikeus itse valita rehtorinsa, akateeminen virantäyttöjärjestelmä sekä opetuksen ja tutkimuksen vapaus. - Sellaisena asian koki professorien yhteisö.

Professorien kannalta asian teki vaikeaksi se, että hyökkäys tuli kahdelta suunnalta. Toisella puolen olivat ylioppilaat voimakkaasti järjestöineen ja toisella puolen opetusministeriö sekä useat kansanedustajat vahvoissa puolueissa. Näitä tuki myös mahtinsa huipulla ollut Urho Kekkonen. Kantansa hän ilmaisi useassa yhteydessä. Urho Kekkosella on suuret ansiot Suomen tieteen tukemisessa. Mutta toisaalta hän arvosteli jatkuvasti professoreita - ja huomattakoon: ei koskaan vuorineuvoksia.

Koskaan aikaisemmin tai myöhemmin ei suomalainen professori ole ollut sellaisen tulituksen alaisena. Mutta professorit eivät jääneet toimeettomiksi. Eräät heistä organisoivat oman ammattijärjestön, Professoriliiton (silloin vielä Korkeakoulujen Professoriliitto). Sen tehokkuus yllätti poliittisen johdon. Se organisoiti nopeasti eduskunnassa jarrutuksen ja onnistui jatkossakin kaatamaan hankkeen. Hallintouudistustaistelun jälkeen Professoriliitosta tuli varsinaiseen edunvalvontaan keskittynyt ammattijärjestö. Sitä osoitti liittyminen AKAVAn jäseneksi vuonna 1974.

Vaatimus mies ja ääni -periaatteesta yliopiston hallinnossa on hyvin erikoinen ilmiö. Kuten jo todettiin, sitä ei ajettu missään muualla kuin Suomessa. Täälläkään sen takana ei ollut mitään merkittävää intellektuaalista valmistelua, ei komiteamietintöjä, eikä varsinaista lehdistökeskusteluakaan ennen kuin se jo oli hyväksytty joukkojen tavoitteeksi. Siitä kehittyi ensi luokan poliittinen kysymys useiksi vuosiksi. Se lamautti aikanaan pahasti monen yliopiston laitosten toimintaa ja sitoi yliopistojen johdon energian. Mutta kun se marraskuussa 1973 kaatui eduskunnassa, taistelu vaimeni nopeasti. Ylioppilaiden järjestötkään eivät sitä enää vakavissaan ajaneet.

Useissa yliopistoissa hallinto muutettiin niin sanotun kolmikantamallin mukaiseksi. Niissäkin opiskelijain kiinnostus osallistua hallintoelinten vaaleihin heikkeni nopeasti. Valinnat jouduttiin antamaan ylioppilaskuntien tehtäviksi. Tämä kaikki osoittaa, että kysymys ei ollut aidosta epäkohdasta yliopistoissa. Kysymys oli yliopiston ulkopuolisista tavoitteista.

Tilanne yliopistoissa tasaantui vähitellen ja uudet hallintojärjestelmät vakiintuivat. Varsinkin laitostasolla opiskelijain mukanaolo suunnittelussa ja päätöksissä toi mukanaan piristäviä tuulia. Professorien kannalta ongelmallista tosin oli vallan ja vastuun jakautuminen: vastuu opetuksesta ja tutkimuksesta

säilyi professoreilla mutta päätösvalta vain rajallisesti. Tämä on korostui 1990-luvulla, kun yliopistot joutuivat uudella tavalla asetettuun tulostavastuuseen. Ulkoisesta rahoituksesta on tullut yliopistojen toiminnan välttämätön osa. Sen hankkiminen on jäänyt professoreitten vastuulle, mikä lisääntyneitten kansainvälisten yhteyksien ohella on olennaisesti muuttanut heidän työnsä luonnetta. Tehtäväkenttä on laajentunut ja myös tuonut tiedemiehen ja opettajan työhön paljon tieteellistä työtä häiritseviä toimitusjohtajamaisia piirteitä.

Myönteisenä piirteenä kehityksessä on 1990-luvulla ollut, että yliopistojen sisäinen jännitys on muuttunut yhteistoiminnaksi. Professorit ja ylioppilaat ovat olleet yhdessä rintamassa valtiovaltaa vastaan yliopistojen resurssien puolesta.

Professorien merkitystä alueitten henkiselle ja taloudelliselle hyvinvoinnille osoittaa sekin, miten eri maakunnat ja kaupungit 1950-luvulta lähtien asettivat tavoitteekseen oman korkeakoulun. Korkeakoululaitoksen laajenemisen myötä korkeakoulujen tehtävät monipuolistuivat. Yliopistojen sisään tuli uuden tyyppisiä erillislaitoksia, kuten täydennyskoulutuskeskuksia. Professoreille niiden hallinto toimi runsaasti uusia tehtäviä.

Maamme tieteen voimakas kasvu 1990-luvulla lisäsi suuresti tieteseen jo muutenkin aina kuulu-

nutta kansainvälistä vuorovaikutusta. Globalisaatio on tuonut kansakunnalle uusia haasteita. Niihin vastaamisessa yhteiskunnan katseet ovat suuntautuneet yliopistoihin ja sitä kautta professoreihin. Niille on annettu keskeinen tehtävä rakennettaessa valtiovaltan tavoitteeksi asettamaa tietoon ja osaamiseen perustuvaa yhteiskuntaa. Valtiovalta pitää tieteellistä tutkimusta ja koulutusta kansallisen innovaatiojärjestelmän perusosana.

Edellä on käsitelty professorien vaikutusta yhteiskuntaan muualla kuin korkeakoulujen tieteenharjoituksessa. Kokonaan on sivuutettu heidän varsinainen tehtävänsä tutkijoina ja opettajina. Tämä tarkastelu osoittaa, että piispa Rothoviuksen kuuluisilla ja itsetietoisilla sanoilla neljän ja puolen vuosisadan takaa on ollut katetta. Suomalainen professori ei suinkaan ole jäänyt vain työkammioonsa ja laboratorioonsa vaan on olennaisella tavalla vaikuttanut koko suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen. Hänen toimintaansa tarkastellessa tuntuu lähes tarpeettomalta uuden yliopistolain neljännen pykälän kohta: "Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta". Juuri niinhän suomalaiset yliopistot ja professorit ovat aina tehneet.

Professorerna i Finlands historia i det finländska samhället

Seikko Eskola

Biskopen och prokanslern Isaacus Rothovius be-tecknade i en rundskrivelse med invitation till in-vigningen av Åbo Akademi att grundläggningen av Akademien är en så stor gärning Gud i ära för in-vånarna i dessa trakter, att något sådant aldrig förr hade beskärts i Finland. Biskopens utsago kan väl försvaras än i dag, då bevis på detta finns i fyra och ett halvt sekel. Och inte gäller detta endast den tid som föregått år 1640. Grundandet av ett universitet tävlar om platsen för det bästa arbete som utförts för nationen även med gärningarna under senare år-hundraden. Under hela den svenska tiden utbildade Kungliga Akademien merparten av den finländska tjänstemannakåren. Därifrån begav sig prästerna till olika delar av landet, där deras prästgårdar utgjorde tidens kulturcentra på landsbygden. Där föddes idéerna om det finska folkets särart. Sedan univer-sitetet förflyttats till Helsingfors 1827 blev det snart säte för det nationella uppvaknandet.

Länge var universitetet lika med sin professorskår. En professur var universitetets grundenhet. Det fanns endast ett fåtal andra lärare.

Finnarnas särart och begåvning framhävdes på ett för tiden typiskt pompöst men verkningfullt sätt i böckerna av Daniel Juslenius, som var verksam som professor vid Akademien i början av 1700-talet. Efter att ha flytt till Sverige under Stora nordiska kriget berättade han där om dem och de olyckor som drabbat hans land. Under nyttans tidevarv i mitten av 1700-talet verkade Pehr Kalm, professor i ekonomi, och Pehr Adrian Gadd, professor i kemi, för förbättrade förutsättningar för ekonomin i Finland. Carl von Linnés elev Kalm företog under åren 1748-51 en resa till Nordamerika. Han var den första vetenskapsman i världen som skildrade Niagarafallet. Kalms och Gadds inverkan syntes också i det finländska landskapet, då trädgårdsodlingen och fruktträdgårdarna på deras initiativ snabbt spred sig till prästgårdar, tjänsteboställen och herrgårdar landet runt.

Under de sista årtiondena av 1700-talet blev ett helt tidevarv uppkallat efter en viss professor vid Akade-min. I den finländska bildningshistorien kallas den s.k. gustavianska tiden för Porthans tid. Henrik Gabriel Porthan skapade tidens kulturella atmosfär och främjade den ekonomiska utvecklingen i betydande grad. Han var den finländska historieforskningens och geografins fader samt banbrytare inom folkdikt-sforskning, språkforskning och pedagogik. Porthan kan även kallas Finlands första journalist, då han under ett kvartssekel gav ut landets första tidning, Åbo

Tidningar.

Då Finland anslöts till Ryssland 1809, bidrog någ-ra professorer i Åbo i betydande grad till att landets ställning i kejsardömet stabiliserades och att dess utveckling mot allt större autonomi kom i gång. Till dem hörde Akademins prokansler, den tidigare professorn i teologi och sedermera biskopen Jacob Tengström, som blev den nye härskarens centrala rådgivare i avgöranden gällande landets statliga och kulturella liv, samt juris professorn och prokuratorn Matthias Calonius.

Helsingfors universitet var under hela autonomins tid landets enda universitet. Universitetets ställning återspeglas tydligt i huvudbyggnadens läge vid lan-dets centrum, Senatstorget. Dess inflytande på 1800-talets Finland kommer speciellt väl till synes i lärar-nas ståtliga tidningssal. Från dess väggar betraktas besökaren av de tidigare universitetsprofessorerna Elias Lönnrot, J.W. Snellman, Zacharias Topelius och Matthias Alexander Castrén. Där har vi ett galleri med stormännen inom det nationella uppvaknandet i Finland, och envar av dem var professor. Tack vare Lönnrot fick landet sitt nationalepos, Snellman ska-pade den idéella grunden för det nationella uppvak-nandet, Topelius, som även var rector magnificus, tecknade med hjälp av sina historiska romaner och geografiska verk en bild av hemlandet för nationen, och genom sina omfattande forskningsresor i Ryss-land gav Castrén det finska folket en plats bland sina frändefolk.

Även banbrytaren för forskningen i Finlands his-toria, G.Z. Yrjö-Koskinen, samt finlandssvenskhe-tens banérförare Axel Olof Freudenthal var professor-er vid universitetet. Som ledare för det finska partiet genomdrev den förstnämnda även på det politiska planet Snellmans nationella program. Den på sidan om politiken stående Freudenthals inverkan grundade sig på hans vetenskapliga verk, den filologiska forskningen, genom vilken han påvisade finlandssvenskarnas särart.

I och med Snellman och Yrjö-Koskinen trädde professorerna in i den finländska politiken för att spela en ytterst viktig roll där. I kampen för autono-min mot den kejsarliga enhetspolitiken framfördes grundläggande argument för undfallenhets- och för-likningslinjen av historikern J.R. Danielson-Kalmari, som efterträdde Yrjö-Koskinen som ledare för det finska partiet, medan de konstitutionella hade juris professor Leo Mechelin som sin talesman.

Under ståndslandtagarnas tid deltog professorerna aktivt i politiken. Helsingfors universitet hade rätt att utse två representanter till Prästeståndet. Dessutom valde stiftens präster och skollärarna ofta professorer till sina representanter. Således var närmare en femtedel, dvs. nio av prästerskapets sammanlagt 48 representanter professorer när den sista ståndslandtagningen sammanträdde 1906. Dessutom fanns det professorer i Adeln som representanter för sina ätter. Sammanlagt satt var fjärde av universitetets 64 professorer då i landdagen. Detta gav dem en avsevärd politisk erfarenhet, vilket kom till synes under enkammarriksdagens första årtionden, då ett flertal professorer var verksamma både som riksdagsledamöter och som ministrar.

När landet drabbades av förryskningstrycket vid sekelskiftet 1800-1900, vaknade behovet att mobilisera den utländska opinionen till stöd för Finlands autonoma ställning. Det visade sig snart att det främst var bara de vetenskapsmännen som studerat utomlands eller forskat där som hade betydande internationella kontakter. Landet saknade ju helt en utrikesförvaltning före självständigheten. I farans stund organiserade ett flertal professorer vid Helsingfors universitet en tämligen framgångsrik informationsverksamhet utomlands. Förutom Leo Mechelin må här nämnas bl.a. Julio Reuter, forskare i orientaliska språk, Edvard Westermarck, sociolog och sin tids internationellt kanske mest kända finländska vetenskapsman, samt Werner Söderhjelm, professor i filologi och litteratur. Några professorer medverkade sedan i den självständighetsrörelse som tog sin början under första världskriget. Speciellt betydelsefull var den ansedda kemisten Edvard Hjelt, som i egenskap av rektor och prokansler skickligt styrde universitetet genom kriserna i början av århundradet.

Professorernas betydelse var även i övrigt avsevärd när landet strävade mot fullständig självständighet. Det stora namnet inom den finska språkforskningen, E.N. Setälä, ledde senaten dvs. regeringen under den dramatiska hösten 1917. Setälä fortsatte i P.E. Svinhufvuds självständighetssenat och avfattade självständighetsförklaringen. Av självständighetssenatens elva medlemmar kom även två andra från högskolor. Kommunikationsexpeditionen (ministeriet) leddes av Jalmar Castrén, professor vid Tekniska högskolan, och justitieexpeditionen av adjunkten i förvaltningsrätt (biträdande professor, senare professor) Onni Talas. Teologie professor Lauri Ingman var statsminister då den nya politiska riktningen stabiliserades hösten och våren 1918-19. Professorernas auktoritet kröntes av valet av K.J. Ståhlberg till republikens första president.

Då utrikesförvaltningen skulle stampas fram praktiskt taget ur intet i det nu suveräna landet, ut-

gjorde vetenskapsmännen med sina internationella kontakter just den resurs ur vilken nya diplomater rekryterades. Av de ovannämnda var Edvard Hjelt det första sändebudet i Tyskland. Werner Söderhjelm var sändebud i Stockholm under nästan hela 1920-talet. E.N. Setälä innehade samma ställning i Köpenhamn och Budapest, Talas i Köpenhamn, Budapest och Rom.

Professorernas inflytande i politiken och samhället var allt som allt mycket stort under första hälften av 1900-talet. Redan under seklets första årtionde hade Leo Mechelin och Edvard Hjelt lett landets regering i egenskap av viceordförande för ekonomidepartementet. Hälften av statsministrarna under den - för att nu använda sig av detta dåliga uttryck - s.k. första republiken 1918-1944 var professorer vid Helsingfors universitet. Om inflytandets omfattning förtäljer även det faktum att det i Finland under dessa år fanns bara en regering utan en enda professor.

Av den tidens 22 regeringar hade tio en statsminister som kom från Helsingfors universitet. Deras regeringstid utgjorde hälften av nämnda period. Och det var ingalunda fråga om bara en eller två kraftfulla politiker. Inalles sju olika professorer verkade som statsministrar. De kom från fyra olika fakulteter. Bland de mest betydande av dem må nämnas tjugotalets politiska ledarpersonlighet, den ovannämnda teologen och sedermera ärkebiskopen Lauri Ingman, forskaren i forstvetenskap A.K. Cajander som ledde tre regeringar, professorn i civilrätt T.M. Kivimäki och professorn i romersk litteratur Edwin Linkomies, som ledde regeringen i fortsättningskrigets slutskede. Kivimäki, som under krigsåren var sändebud i Berlin, ledde ett kabinett som under nästan ett halvsekel toppade regeringarnas åldersstatistik. Linkomies var sedan den sista professorn som blev statsminister, om man inte räknar med V.J. Sukselainen, som visserligen vid utnämningstillfället tjänstgjorde som chefdirektör för Folkpensionsanstalten, men som tidigare varit verksam som professor i nationalekonomi vid Yhteiskunnallinen korkeakoulu, sedermera kansler för Tammerfors universitet.

I den politiska krigsansvarighetsprocess som genomfördes på anfordran av Sovjetunionen dömdes sammanlagt åtta personer, av vilka två var professorer, nämligen Kivimäki och Linkomies. Vardera hade innehaft en nyckelposition under fortsättningskriget, Kivimäki som sändebud i Berlin.

Under hela självständigheten har sammanlagt trettiofem professorer varit medlemmar av statsrådet. Av dem var hälften, sjutton personer, verksamma under kvartsseket 1918-1944, och den andra hälften dubbelt så länge till en senare tid. Juristerna och samhällsvetarna har haft flest representanter,

dvs. ur bådadera gruppen har kommit nio ministrar, medan humanisterna har varit en färre, om även teologerna räknas till dem. Agrorforstvetenskaperna har representerats av fyra ministrar. Det är överraskande att expansionen i teknik och näringsliv inte alls blir synlig i regeringarna, för sammanlagt har det i statsrådet suttit endast fyra professorer i teknik eller ekonomi, och av dem hela tre under den "första republikens" tid.

Merparten (21) av ministerprofessorerna representerade "bildningspartierna", dvs. Samlingspartiet, Framstegspartiet och dess efterträdare samt Svenska folkpartiet. Agrarförbundet-centerpartiet har haft fyra representanter, socialdemokraterna två, och grupperna till vänster om dem inte en enda. Åtta professorer har varit fackministrar, alla under årtiondena efter kriget.

Vilket inflytande har dessa professorer haft? När det gäller regeringar kan man tala om första och andra kedjan, dvs. om personer med centralt inflytande och om dem som hållit sig i bakgrunden. Under den period som ändades i och med krigsslutet fanns det ett flertal professorer i första kedjan. Förutom de ovannämnda namnen Cajander, Ingman, Kivimäki och Linkomies finner vi statsministrarna Rafael Erich (internationell rätt), Antti Tulenheimo (straffrätt), J.H. Vennola (nationalekonomi) samt bl.a. de som utrikesminister verksamma E.N. Setälä, språkforskare, och Väinö Voionmaa, historiker och socialdemokrat. Under senare hälften av seklet kan endast tre professorsministrar räknas tillhöra första kedjan, och samtliga tre var också verksamma som ordförande för sitt parti: V.J. Sukselainen från Agrarförbundet, Esa Kaitila (företagsekonomi) från Finlands folkparti och Liberala folkpartiet samt Jan-Magnus Jansson (statslära) från Svenska folkpartiet.

Av dessa iakttagelser framgår hur professorernas politiska inflytande har minskat under de senaste årtiondena. Sedan 1975 finner vi inte en enda professor i statsrådets första kedja. Och vidare: sedan 1987 har det inte funnits en enda professor över huvud taget i statsrådet. Den sista ministern hittills var teologen Gustav Björkstrand, kulturminister 1983-87 och sedermera rektor vid Åbo Akademi.

Visserligen hade vi en professor på andra plats på toppen av den politiska hierarkin ännu på 1980-talet, då Erkki Pystynen, professor i kommunalpolitik, var riksdagens talman under åren 1983-1987. Men sedan dess har vi inte sett någon professor på talmansstolar heller.

Varför har professorerna försvunnit ur politiken? Efter valet år 2007 finns det endast två av dem ens i riksdagen, plastikkirurggen Sirpa Asko-Seljavaara (saml.) och veterinärmedicinaren Erkki Pulliainen (grön), båda emeriti. Ingendera av dem är där i le-

dande uppdrag, såsom ordförande för riksdagsgrupper eller utskott.

Orsakerna torde finnas i de förändringar som både politiken och universitetssamfundet har genomgått. Under åren efter andra världskriget övergick makten i Finland för flera årtionden framåt till de s.k. stora folkpartierna, alltså socialdemokraterna, Agrarförbundet/centerpartiet och folkdemokraterna. De gamla bildningspartierna trängdes undan. Detta drabbade framför allt Samlingspartiet, där professorerna hade haft en stark ställning. Liberalerna och Svenska folkpartiet fanns fortfarande med. Men de var för svaga för att kunna utgöra en språngbräda för flera vetenskapsmän. När Samlingspartiet 1987 äntligen blev ett regeringsparti, hade strukturerna såväl i det politiska livet som i forskarsamfundet förändrats till den grad att vägen inte längre stod öppen stod öppen för professorerna.

Däremellan hade politiken nämligen blivit yrkesmässig. Tidigare hade professorerna åtminstone delvis kunnat sköta sin tjänst vid sidan av den politiska verksamheten, i synnerhet då de kom från högskolorna i Helsingfors. Men det var inte längre möjligt på 1980-talet. Politiken var ett heltidsjobb. Det konstaterades redan på 1960-talet av Mikko Juva, professor i kyrkohistoria vid Helsingfors universitet, sedermera rektor och kansler, medan han var verksam som ordförande för Liberala folkpartiet. Professorn i företagsekonomi Antti Paasio, som hör till en känd politikersläkt och som i två perioder verkat i stadsfullmäktige i Åbo, uttryckte saken klart och tydligt utifrån sin egen erfarenhet. Han motiverade sitt beslut att lämna fullmäktige 2004 med att konstatera att "det politiska systemet är skapat för människor med mycket tid som kan sköta sin uppdrag under sin arbetstid" (Helsingin Sanomat 14.2.05). Till detta kunde fogas att till dem hör även pensionärer med god kondition.

Också vetenskapssamfundet har förändrats. Konkurrensen om tjänsterna vid universiteten har blivit så pass hård att det är närapå omöjligt att samtidigt både skaffa tillräckliga meriter och aktivt sätta sig in i politiken. Inom de flesta vetenskapsområden blir man professor först när man är närmare femtio. Tiden innan har ägnats hårt vetenskapligt arbete och konkurrens om tjänsterna. Det har inte funnits tid för en politisk karriär. I dagens mediasamhälle är det inte längre i det skedet lätt att ens bli riksdagsledamot. Men framför allt har man då inte längre tid att bana sin väg till en ledande position i partiet, något som en ministerportfölj förutsätter. En riksdagsperiod räcker inte för detta. De starka professorspolitikerna under tidigare årtionden satt flera perioder i riksdagen och verkade ofta som partiordförande. Nuförtiden måste man välja tidigt mellan en politisk

och en vetenskaplig karriär. Och efter valet finns det just ingen återvändo till det andra spåret.

Denna utveckling förklarar även varför så få kvinnliga professorer har innehaft en ministerportfölj, fastän det finns kvinnor i ledande positioner såväl i politik som i förvaltning. Det har nämligen funnits endast två kvinnliga professorer som medlemmar i statsrådet, Inkeri Anttila i justitie- och Vappu Taipale i socialministeriet. Kvinnorna började helt enkelt erövra professurer så sent att professorernas tid i politiken redan var förbi.

I Helsingfors har professorerna innehaft en central ställning i kommunalpolitiken, då de verkade i stadsfullmäktige under det första kvartsseket 1875-1899. Med undantag för två år var det alltid en universitetsprofessor som höll i ordförandeklubban. Den tidigare senatorm och statsministern Antti Tulenheimo lämnade professuren i straffrätt 1931 för att bli stadsdirektör i Helsingfors. Efter tretton år på denna post återvände han till universitetet, nu i egenskap av kansler.

I Helsingfors stadsfullmäktige finns det nu tre professorer, Sirpa Aasko-Seljavaara och Erkki Aurejärvi från samlingspartiet samt Kai Kalima från socialdemokraterna, de sistnämnda jurister. Ordförande för stadsstyrelsen i Grankulla var rättsvetaren Edward Andersson (sfp) i ett kvartssekel. En annan långvarig professorsmakthavare inom kommunalpolitiken är likaså den långvarige rektorn vid Lapplands universitet Esko Riepula (sdp) från Rovaniemi. Professorn i farmaceutisk teknologi Petteri Paronen övergick 2001 till att bli stadsdirektör i Kuopio. Åren 1999-2000 leddes fullmäktige i Kuopio av medicineprofessorn Seppo Saarikoski. Men summa summarum måste man konstatera att professorerna inte längre spelat någon särdeles betydande roll ens i kommunalpolitiken de senaste åren. Om anledningen till detta berättade Antti Paasio ovan.

Efter att ha redogjort för dessa vetenskapsmän som också varit verksamma som ledande och riktgivande politiker känns det rätt naturligt att gå över till de professorer som med sin forsknings- och skolningsverksamhet i betydande grad har inverkat på det finska folkets välfärd. Inom hälsovården må nämnas bl.a. Arvo Ylppö, som med sin verksamhet avsevärt förbättrade de finländska barnens allmänna hälsotillstånd, samt Matti Äyräpää, banbrytaren inom odontologi och grundaren av tandläkarutbildningen. Vården av skogarna, vår nationella skatt, reformerades av A.K. Cajander, som redan omnämnts bland de politiskt aktiva professorerna, samt av akademikern Yrjö Ilvessalo. Akademikern Erkki Laurila var redan på 1950- och 60-talen en av de centrala gestalterna då det skapades en energipolitik i landet.

Den enda finländska vetenskapsman som erhållit Nobelpriset är A.I. Virtanen, professor vid Helsingfors universitet och Tekniska högskolan. I sin forskning hade han landets ekonomi i fokus. På 1920- och 30-talen gav Virtanens uppfinningar det finska smöret - en viktig exportprodukt på den tiden - en överlägsen position i konkurrensen på den utländska marknaden. Nobelpriset fick han 1945 i synnerhet för sin ensileringsmetod, som har varit av stor betydelse för lantbruket i vårt land. Redan 1933 - han var då trettioåttå - hade han tillsammans med dansken S.P.L. Sørensen varit Nobelpriskandidat. Förslaget hade då strandat på grund av ränksmideri, ej mot Virtanen utan mot dansken.

Virtanen var tjugosex och doktor i kemi då han utnämndes till chef för Valios laboratorium. I denna sin uppgift visade han sig vara så produktiv för arbetsgivaren att det byggdes ett nytt säte för hans institution, ett sex våningar högt stenhus vid Lönnrotsgatan i Helsingfors, känt under namnet Biokemiska forskningsinstitutionen. Det hittills enda Nobelpriset inom vetenskaperna har således finansierats av ett kooperativt affärsföretag ägt av jordbrukare med konservativt anseende. Även den finska andelsverksamhetens fader var professor, nämligen ekonomi-historikern och -forskaren Hannes Gebhard.

Virtanen var också under en lång tid praeses för Finlands Akademi, och i denna egenskap verkade han energiskt för att främja den finländska vetenskapen. Akademikern G.H. von Wright har konstaterat att Virtanen "har åstadkommit mer än någon annan enskild person för den rena och tillämpade forskningen i Finland". Virtanen var son till en lokförare och född i Viborg, och innan han inledde sin forskarkarriär hade han ingen som helst erfarenhet av lantbruk. Men sedan han nått toppen i den vetenskapliga forskningen bestämde han sig för att tillämpa sina forskningsresultat i praktiken. Han köpte en lantgård i Sibbo och skapade en modellgård av den. Även detta var ett bevis på hur vetenskapen kan betjäna praktiken.

Också under de senaste årtiondena har ett flertal professorer lämnat sina forskarrum för att tillträda topposter i företagslivet. Den första av dem var Jarl A. Wasastjerna, atomforskare, vars insats inom fysiken representerade den absoluta internationella toppen. Efter att redan i tjugonioårsåldern ha blivit professor i tillämpad fysik vid Helsingfors universitet hade han snabbt vunnit internationellt rykte. Redan som trettiofemåring var han hedersmedlem vid organisationen Royal Institution of Great Britain. Under krigsåren var han 1940-1943 Finlands sändebud i Stockholm, en position av stor diplomatisk betydelse. Efter sin diplomatkarriär övergick Wasastjerna till ledande poster inom näringslivet. Han var bl.a. verk-

sam som verkställande direktör vid De Förenade Yllefabrikerna. Knappt tio år senare tilldelades titeln bergsråd en annan vetenskapsman, f.d. professorn i husdjursvetenskap vid Helsingfors universitet Pellervo Saarinen, som gått över från Helsingfors universitet till toppen av affärlivet. Han utvecklade på ett mycket betydande sätt vårt lands mejeriindustri.

Bland andra professorer som lämnat sin tjänst för att bli ledare inom företagslivet må nämnas utvecklingschefen vid Nokia Oyj, professorn i elektronik Yrjö Neuvo, Orionkoncernens generaldirektör och överombudsman vid Sitra, professorn i livsmedelsekonomi Aatto Prihti, samt generaldirektören för Kemira, professorn i lantbrukskemi och -fysik, bergsrådet Yrjö Pessi, och koncernchefen för SOK, professorn i företagsekonomi Kari Neilimo.

1958 lämnade Klaus Waris sin professur i nationalekonomi vid Tekniska högskolan och blev chef-direktör för Finlands Bank, för att efter en period av tio år återvända till högskolevärlden, denna gång i egenskap av kansler för Helsingfors finska handelshögskola. Till direktionen för Finlands Bank som vice direktör ledde även minister Reino Rossis väg från en professur i nationalekonomi. Därifrån övergick han ännu till att bli verkställande direktör för Finska Socker. Sin tredje professor fick Finlands Banks direktion då professorn i nationalvetenskap vid universiteten i Helsingfors och Cambridge utnämndes vid Finlands Bank på hösten 2007. Professor i samma disciplin var även Antti Tanskanen som via ett generaldirektörskap vid Finlands Akademi blev chef-direktör för OKO-koncernen. Före detta professor i nationalekonomi är också bankiren Björn Wahlroos.

Flera professorer har gått över till en ledande ställning inom den offentliga sektorn. Till generaldirektör vid medicinalstyrelsen från en professur i anatomi övergick Niilo Pesonen och från professuren i neurologi Erkki Kivalo samt till samma tjänst vid skattestyrelsen Olli Ikkala, professor i finansrätt. Höga statliga tjänster har senare beträffats även av andra professorer. Geografen Eino Siuruainen övergick till landshövding i Uleåborgs län via ledamotskap av riksdagen (c), Tarmo Pukkila, f.d. professor i statistik och rektor vid Tammerfors universitet, till chef och överdirektör för försäkringsavdelningen vid social- och hälsovårdsministeriet samt professorn i internationell politik Raimo Väyrynen från en befattning som överdirektör för Finlands Akademi till den förste direktören för Utrikespolitiska institutet.

Under 1900-talet hade Finlands lutherska kyrka nio ärkebiskopar. Fem av dem var tidigare professorer vid teologiska fakulteten vid Helsingfors universitet. Dessutom hade Mikko Juva tjänstgjort som professor i Finlands historia vid Åbo universitet. Erkki Kaila och John Vikström var tidigare biträdande

professorer, Vikström vid Åbo Akademi. Alltså hade bara två av ärkebiskoparna aldrig haft en professur. Tidigare professorer bland de nuvarande biskoparna är Eero Huovinen i Helsingfors biskopsstift och Gustav Björkstrand som från rektoratet vid Åbo akademi överflyttat till Borgå.

Generaldirektörerna för landets centrala kulturinstitutioner, dvs. Finlands Nationalteater, Museiverket och Riksarkivet, har ofta varit professorer i närliggande vetenskapsgrenar - Maria-Liisa Nevala i litteratur, Henrik Lilius i konsthistoria och Veikko Litzén i historia. Det har också varit möjligt att via en professur bli president vid de högsta domstolarna: Curt Olsson och Olavi Heinonen har båda varit presidenter vid högsta domstolen, Antti Suviranta vid högsta förvaltningsdomstolen.

Aamulehti och Hufvudstadsbladet bland de stora tidningarna har hämtat sina chefredaktörer bland professorerna. Chefredaktörer vid den förstnämnda blev professorerna i press- och informationslära Raimo Vehmas och i statsvetenskap Pertti Pesonen samt vid den sistnämnda Jan-Magnus Jansson, professor i statskunskap och ordförande för Svenska Folkpartiet och minister.

Den traditionella samhällspåverkarens roll för en finländsk professor personifierades hos L. A. Puntila, professorn i politisk historia vid Helsingfors universitet. Han var en betydande auktoritet i samhället i bakgrunden, även om han aldrig var minister eller i något ledande, offentligt ämbete. Innan Puntila blev professor hade han organiserat en folkrörelse för att stifta Suomen Kulttuurirahasto. Under kriget var han statsministerns inflytelserika sekreterare och en opinionsbildare samt därefter aktivt med och samlade en nationell front. Efter att ha blivit professor var han mycket anlitad som politisk kommentator och fortsatte i ledningen för Kulttuurirahasto som en aktiv kulturpolitisk opinionsbildare. Puntila var en period i riksdagen, 1966-1970, i slutskedet ordförande för den socialdemokratiska riksdagsgruppen. I näringslivet innehade han en inflytelserik ställning som direktionsordförande för Huhtamäki-koncernen.

Två professorer i fysik har innehaft prominenta internationella poster: Pekka Tarjanne var verksam som generalsekreterare vid internationella teletrafikförbundet och Jorma Routti som generaldirektör för Europeiska Unionens avdelning för vetenskap och produktutveckling. Tarjanne var också en av de sista ledande politikerna med professorsbakgrund: han var ordförande för Liberala folkpartiet och medlem av statsrådet. Statens tekniska forskningscentral leddes länge av personer som tidigare varit högskoleprofessorer, nämligen akademikern Pekka Jauho och den långvarige rektorn för Uleåborgs universitet

Markku Mannerkoski.

Bland den finländska vetenskapens stormän finner vi Eino Kaila, ledamot av Finlands Akademi. Under en hel generations tid på 1930- och 40-talen inverkade denne aristokratiska filosof på den finländska intelligentsians idévärld. Senare har samma ställning uppnåtts av Kailas elev och efterföljare Georg Henrik von Wright och sociologen Erik Allardt.

På 1950-talet började professorernas ställning vid högskolan förändras. Tidigare hade varje professur betraktats som en enhet vid universitetet, nu började man övergå till institutioner som omfattade hela vetenskapsområden. I allmänhet hade institutionen en professor, men det kunde också finnas institutioner med flera professorer. Inom naturvetenskaperna, medicin och överhuvudtaget i experimentella vetenskaper har detta även tidigare varit fallet, men nu började praxisen också utbreda sig till humanistiska vetenskaper och samhällsvetenskaper. Samtidigt skapades en underlydande lärarkår kring professurerna, dvs. universitetet anställde biträdande professorer, lektorer och assistenter. Under fakultetsnivån skapades således en ny organisation. Till sin befattningsbeskrivning började en professor likna en byråchef och en avdelningschef.

Professorskårens medlemsantal växte kraftigt då nya professurer grundades vid nya högskolecentra på olika håll i landet. Högskolornas utvecklingslag från 1966 visade vägen för en stark expansion inom högskoleväsendet.

Med tanke på allt det som sagts ovan är det ingen överraskning att den finländska professorn har åtnjutit stor uppskattning i samhället. Detta är tydligen en följd av den stora insats som landets enda universitet gjorde i kampen för nationell identitet och självständighet. I mitten av 1960-talet publicerade Urho Rauhala en omfattande undersökning om hur finländarna uppskattade olika yrken. Professorn placerade sig då på tredje plats bland de 1300 yrken som utvärderades i undersökningen. Framför honom fanns endast högsta domstolens president och statsministern. Ett tiotal år tidigare hade man gjort en motsvarande undersökning i Danmark. Även där hade professorerna placerat sig väl, men inte så högt som i Finland. Rauhalas forskning har inte förnyats, och man kan således inte jämföra utvecklingen. Något förtäljer dock det faktum att professorerna vid sidan av domarna utgör den enda yrkesgruppen som berörs av en särskild lag om tjänstetillsättande (1992).

Men bara några år efter att Rauhalas forskning hade dokumenterat den uppskattning som de finländska professorerna åtnjöt utsattes dessa för ett kraftigt tryck. Det utbröt en strid om universitetens

förvaltningsmodell, den famösa striden om en man - en röst -principen i förvaltningen. Tidigare hade förvaltningsärendena koncentrerats till professorerna, nu ville man förändra detta på så sätt att förvaltningsorganen skulle väljas genom lika och allmän rösträtt. I praktiken skulle detta ha inneburit studenternas envælde. Frågan gällde den radikalaste universitetsreformen i världen. Inte någonstans i den övriga västvärlden försökte man under dessa turbulenta år på allvar genomdriva något dylikt.

I Finland kulminerade turbulensen bland studenterna till en början då Gamla studenthuset i Helsingfors ockuperades 26.11.1968. Då riktade ockupanterna dock sin kritik mot ledningen av Studentkåren vid Helsingfors universitet, Studentkåren som höll på att fira sitt hundraårsjubileum. Endast ett fåtal av ockupanternas krav berörde universitetet. Snart tog dock Finlands Studentkårers Förbund en man - en röst -principen med i sitt program. Sommaren 1969 framställdes kravet av kommittén för reformerandet av högskolornas interna förvaltning. På grund av detta gav regeringen en proposition till riksdagen, enligt vilken högskolornas förvaltning skulle ordnas så att högskolornas högsta organ, fullmäktige, skulle väljas enligt denna princip. Situationen tillspetsades då regeringen ville genomdriva förslaget före det stundande riksdagsvalet i mars 1970. Förslaget föll dock på grund av en filibusterdiskussion i samband med riksdagsbehandlingen. Två därpåföljande undervisningsministrar försökte ännu genomdriva principen. Efter en komplicerad behandling i riksdagen på hösten 1973 förföll förslaget. Efter det försvann kravet om en - man en röst -principen fort från dagsordningen.

Enligt Mikko Juva, som under denna strid var rektor och prorektor för Helsingfors universitet, var det fråga om universitetets grundvärden: dels var dess autonomi hotad, eftersom beslutanderätten skulle ha överlåtits åt tjänstemännen vid undervisningsministeriet, dels var det västerländska universitetets centrala kännetecken dvs. den vetenskapliga forskningens frihet och det politiska oberoendet i färdzonen. Reformförslaget hotade grundvärdena dvs. de enskilda lärarnas frihet i sin undervisning, universitetets rätt att själv välja sin rektor, det akademiska tjänstetillsättningsförfarandet samt undervisningens och forskningens frihet. - Så upplevdes saken av professorssamfundet.

Ur professorernas synvinkel komplicerades ärendet ytterligare av att angreppet kom från två håll. På den ena sidan stod studenterna med sina starka organisationer och på den andra undervisningsministeriet och ett flertal riksdagsledamöter i de starka partierna. Dessa understöddes också av Urho Kekkonen, som då var på toppen av sin makt. Han ut-